

EKONOMSKI IMPERIJALIZAM I EKONOMSKA KAKOFONIJA

ECONOMIC IMPERIALISM AND ECONOMIC CACOPHONY

*Dragoljub Stojanov*¹

JEL Classification: D83; O17; O 30;

Preliminary Communication

Primljeno / Received: May 07, 2012

Prihvaćeno / Accepted: February 21, 2013

Abstract

Suvremeni utjecajni ekonomisti kreirali su ekonomsku znanost kao stroj, perpetuum mobile, koji savršeno radi u interesu pojedinca i društva. Stroj treba samo staviti u pogon. Tako je nastala teza o ekonomskom imperijalizmu. Mi, međutim, držimo da se taj stroj često kvari, posebno zato što nema udahnutu životnu filozofiju i psihologiju, tj. nema internu dinamiku. Suvremena ekonomska kriza kao i divergentni stavovi uglednih ekonomista o realitetu gospodarstva čini se prije da odbacuju nego što vindiciraju ekonomski imperijalizam.

Ključne riječi: *ekonomski imperijalizam, prevara, ekonomska kakofonija.*

Abstract

Modern economists have created an influential economic science as a machine, perpetual motion, which works perfectly both in the interests of the individual and society. The machine should only be operated. That is how the theory of economic imperialism has become main-stream in economics. We, however, believe that this machine (system) is often spoiled particular because lacks breathe of life of philosophy and psychology, that is, the system lacks its internal dynamics. Contemporary economic crisis as well as divergent views of prominent economists about the reality of the economy seems to be rejecting rather than vindicating economic imperialism.

Key words: *economic imperialism, deception, economic cacophony.*

1. UVOD

Edward P. Lazear, predsjednik ekonomskog savjeta jednog od američkih predsjednika te član Hoover Institution and Graduate School of Business Stanford University, maja 1999. publicira svoje istraživanje pod naslovom Ekonomski imperijalizam. Istraživanje je podržano od strane National Science Foundation. Lazearo

¹ Sveučilište Rijeka, Ekonomski fakultet, E-mail: vjeverica56@yahoo.com

zahvaljuje na podršci i komentarima sijedećim svjetski uglednim ekonomistima: Kenneth Arrow, James Baron, Gary Becker, Roger Faith, Claudia Goldin, Morley Gunderson, Larry Katz, Robert Lucas, Michael Schwarz, Andrei Shleifer, and Nancy Stokey. U abstraktu istraživanja Lazear poručuje:

„Economics is not only a social science, it is a genuine science. Like the physical sciences, economics uses a methodology that produces refutable implications and tests these implications using solid statistical techniques. In particular, economics stresses three factors that distinguish it from other social sciences. Economists use the construct of rational individuals who engage in maximizing behavior. Economic models adhere strictly to the importance of equilibrium as part of any theory. Finally, a focus on efficiency leads economists to ask questions that other social sciences ignore. These ingredients have allowed economics to invade intellectual territory that was previously deemed to be outside the discipline's realm.“

Naša saznanja iz domena ekonomske teorije i ekonomske politike te privredne zbilje (posebno suvremena svjetska ekonomska kriza) daju nam za pravo da nad Ekonomskim imperijalizmom, odnosno nad ekonomijom kao egzaktnom znanošću nadvijemo oblak sumnje. To i činimo u ovome prilogu sa nekoliko ilustracija.

2. U LABIRINTU EKONOMSKE MISLI SUVREMENIH EKONOMISTA

Paul Krugman u radu „Why Aren't We All Keynesians Yet?“, publiciranom u časopisu „Fortune“ u kolovozu 1998. godine razmatra ulogu Keynesa i Marxa u povijesti ekonomske misli. On napominje da je Keynes dao velik doprinos u eksplanaciji uzroka ekonomskih kriza i recesija. On naglašava da Keynesova „Opća teorija“ predstavlja za ekonomsku znanost isto što Darwinov „Origin of Species“ znači za biološke znanosti. Za njega je Marxov rad samo nelogična i stupidna doktrina (Krugman, 1998.).

Keynes osobno na jednom od sastanaka Kluba političkih ekonomista u Cambridgeu kaže da je čitao Marxa jednako tako kao da je čitao detektivsku priču. Mada ga je Bernard Shaw poticao da promisli Marxa, Keynes drži da „Kapital“ nije ništa drugo do knjiga o zastarjelim akademskim kontroverzama. Vlastitim istraživanjima Keynesa („Opća teorija“) i Marxa („Kapital“) još 1985. godine došli smo do spoznaje da je, osim ideoloških razlika, Keynes = Marx (Stojanov, 1985.).

Robert Lucas, nobelovac, 1980. godine pisao je da je Keynesova ekonomija toliko smiješna da na istraživačkim seminarima nitko ne uzima Keynesovu teoriju ozbiljnom. Dapače, ako netko i bi, drugi sudionici bi zviždali i namigivali jedan drugomu, držeći da je takav stav u najmanju ruku ponižavajuća komedija (Krugman, 2009.). Lucas ističe 2003. godine da je središnji problem prevencije depresije riješen. Tijekom 2004. godine isti stav ima i Ben Bernanke, dok Olivier Blanchard (glavni ekonomist IMF-a) 2009. godine naglašava da je stanje makroekonomije dobro.

Ni Friedman nije pošteđen sličnih ocjena. Brad de Long (sa sveučilišta Berkley) lamentira nad čikaškom školom i Friedmanom te njihovim intelektualnim kolapsom. Škole danas u cijelosti odbacuju Friedmana i njegove ideje (Krugman, 2009.).

U listopadu 2008. godine, Alan Greenspan (nekadašnji šef Federalnih rezervi SAD-a) priznaje da je u stanju „šoka i nevjerice“ budući da je s krizom koja je počela 2007. godine cijela intelektualna zgrada ekonomije kolabirala.

Tijekom 1980-ih Edward C. Prescott piše da je nezaposlenost pitanje voljne odluke radnika da ne rade. Prema neoklasici i čikaškoj školi, Velika kriza 1929. godine mogla bi se objasniti izborom radnika da se odmaraju. Prescott je 2004. godine dobio Nobelovu nagradu za ekonomiju!

Ovo nas vraća Henry Louis Mencken-u s komentarom da „uvijek postoje lagana rješenja za svaki problem čovječanstva – prikladna, vjerojatna ali pogrešna“ (Krugman, 2009.). Keynes bi na to reagirao: „Pretpostavljati da je fleksibilna politika plaća ispravan i odgovarajući element sustava koji je po svojoj naravi laissez-faire, daleko je od istine. Jedino u visoko autoritativnim društvima, u kojima se iznenadne, znatne i sveukupne promjene mogu ozakoniti moguće je uspješno provesti fleksibilnu politiku plaća. Moguće je zamisliti da se tako nešto dogodi u Italiji, Njemačkoj ili Rusiji, ali ne i u Francuskoj, Sjedinjenim Američkim Državama ili Ujedinjenom Kraljevstvu“ (Keynes, 1964.).

Što tek reći o oprečnim mišljenjima uglednih ekonomista na temu uloge slobodne međunarodne trgovine u procesu privrednog razvoja kako razvijenih tako i manje razvijenih zemalja kada se, naprimjer, Krugman ne slaže sam sa sobom. U pokušaju da ipak objasni razlog(e) nejednake raspodjele blagostanja (u uvjetima slobodne i otvorene vanjske trgovine) Krugman (u Stiglitz i Serra, 2008.) navodi dva pitanja koja su godinama držali ekonomiste u zabludi:

„Kao prvo, ljudi su očekivali da će pozitivni efekti liberalizacije na rast biti izdašni... Kao drugo, postojalo je opće stajalište će politika slobodne trgovine više težiti ujednačivanju razvoja među zemljama nego produbljivanju nejednakosti. Ovakvo gledište proizlazi iz teoretskih razmatranja. Naime, jednostavan Heckser-Ohlin (H-O) trgovinski model sugerira da bi otvaranje trgovini ekonomija bogatih radom trebalo povećati nadnice, a u isto vrijeme sniziti trošak rada i kapitala. Osobno sam kriv zbog uvjerenja da su niske razine nejednakosti u Južnoj Koreji i Tajvanu, barem djelomično, rezultat politika izvozne orijentacije i slobodne trgovine. Nadalje, u toj vjeri (da će otvorenost ekonomije imati ekvalizatorsko djelovanje) nisam bio jedini“.

Ali ni to nije sve. U tom istom radu Krugman nastavlja sa razmišljanjem: „U ranijim osvrtima na Vašingtonski konsenzus tvrdio sam da su ljudi, pogotovo ja osobno, očekivali da će trgovinska liberalizacija biti svojevrsni ekvalizator u zemljama u razvoju. Prvenstveno jer će zemlje bogate radom izvoziti radno intenzivna dobra, a uvoziti kapitalno intenzivna dobra što će s jedne strane povećati nadnice, a sa druge strane smanjiti povrate na ostale faktore. Jasno, spomenuto se u Latinskoj Americi nije ostvarilo. Zašto?“

Ili, ugledni Jagdish Bhagwati, sa Sveučilišta Columbia, u knjizi „In Defence of Globalization“ 2004. godine na temu slobodne trgovine i njezinih blagotvornih efekata na blagostanje i razvoj koje zagovara, piše: „Samo će ignoranti sugerirati siromašnim zemljama razgovor o nepravednoj (engl. unfair) trgovini, jer je to jedna kodirana fraza koju koriste protekcionisti u razvijenim zemljama da reduciraju uvoz iz siromašnih zemalja, budući da se izvozna konkurentnost siromašnih zemalja odražava mjerama unfair konkurencije i unfair trgovine.“ Ignoranti, nobelovac Joseph Stiglitz i Andrew Charlton 2005. godine publiciraju knjigu pod naslovom „Fair Trade For All – How Trade Can Promote Development“.

Što tek misliti o kratkom članku Paul Krugmana (2012.a) u kojem on opominje New York Times da ne publicira smiješne priloge poput onoga profesora čikaškog sveučilišta Casey Mulligana na temu potpune neučinkovitosti monetarne politike na ekonomski život, a utemeljenog na istraživanjima nobelovca Eugene Fama (također čikaško sveučilište).

Zar nismo suočeni s općom kakofonijom vrhunskih ekonomista? Kome, kada i zašto vjerovati u prosuđivanju dometa ekonomske teorije i ekonomske misli? Da ste premijer neke države koga biste angažirali kao savjetnika? Kako su ovakvi stavovi i promašaji velikih ekonomista mogući ako je ekonomija egzaktna znanost u kojoj se sve može s izvjesnošću predvidjeti temeljem dobrih informacija racionalnog ponašanja „homo economicusa“, fleksibilnošću svemogućeg i sveregulirajućeg tržišta, a k tomu se može intelektualno verificirati sjajnim matematičkim modelima poput onih koji se koriste u fizici ili raketnoj znanosti?

Kako je Fukuyama mogao zaključiti temeljem teze o fleksibilnosti tržišta i teze o „efikasnim financijskim tržištima“ da je civilizacija na kraju svoje evolucije budući da je dosegla optimalni model i put kretanja u postojećem demokratsko-tržišnom tipu društva? On kao da nije htio znati da je strukturna dimenzija problema suvremene krize transformacija kapitalizma od industrijskog u financijski i dalje.

Umjesto Schumpeterove „kreativne destrukcije“ i kreativnog poduzetnika razvio se „rent-seeking“ financijski kapitalist koji je hipotezu o efikasnim financijskim tržištima Eugena Fammına (ako je uopće i bila realna) transformirao u hipotezu Minskog o financijskoj nestabilnosti, i to na planu globalne ekonomije. Tobin (nobelovac) financijsku je nestabilnost kapitalizma nazvao njegovom Ahilovom petom.

Stoga staromodnog ekonomistu neće iznenaditi, a mladog hoće itekako, istraživanje trojice ekonomista (Jordá, Schularick i Taylor, 2011.) pod naslovom „When credit bites back: leverage, business cycles, and crises“ u kojemu oni, kako navode, po prvi put u ekonomskoj povijesti temeljem istraživanja konstatiraju da faza boom-a ide ruku pod ruku s kreditnom ekspanzijom, koja vodi k recesiji, eventualno depresiji, kada dolazi do kontrakcije kredita i deflacijskih tendencija. Ovi ugledni ekonomisti kao da nikada nisu čitali Keynesa, da ne spominjemo Marxa ili Kondratjejeva, Fishera pa čak i Minskog.

Zar je onda čudno da je njemačka kancelarka Angela Merkel 2008. godine na stranačkoj konvenciji CDU-a, razmatrajući uzroke svjetske ekonomske krize, rekla:

„Korijen - uzrok krize je vrlo jednostavan. Čovjek jednostavno o tome treba upitati kućanicu, ovdje u Stuttgartu, u Baden-Wurtembergu. Ona bi kratko, jednostavno i posve ispravno rekla dio životne mudrosti: da ne možemo živjeti iznad naših mogućnosti. To je srž krize. Pa zašto je onda svijetu teško odgovoriti na ova pitanja? Zato što smo se previše često oslanjali na eksperte koji to stoarno nisu bili. Možda nismo znali da nisu bili stručnjaci, ali znamo danas. Kad smo sada počeli zajedno razmišljati o tome kako valja odgovoriti na nova globalna pitanja, mislim da treba manje vjerovati takozvanim ekspertima. Umjesto toga treba slijediti načelo zdravoga razuma“.

Spomenimo u ovome kontekstu i Krugmanov komentar (Krugman, 2012.b) koncepcije tadašnjeg šefa ECB-a Jean-Claude Tricheta iz 2010. godine. Naime, Trichet je tvrdio da stezanje remena ne izaziva stagnaciju u ekonomiji. Dapače, ono je preduvjet za stvaranje klime povjerenja kućanstava, tvrtki te investitora, a ono je opet ključ zapošljavanja i rasta. U travnju 2012., nakon stezanja remena, eurozona bilježi znatan pad PMI-a (engl. manufactuirng purchasing managers index). Sada pad PMI-a ne pogađa samo periferiju Europe nego i samu Njemačku.

Slično kancelarki Merkel promišljao je Ciceron 55 godina prije Krista: „Javne financije moraju biti zdrave, budžet mora biti ujednačen, javni dug mora biti smanjen, moramo se boriti protiv arogancije državne administracije i istu kontrolirati, pomoć drugim zemljama mora biti smanjena kako Rim ne bi bankrotirao, narod mora naučiti raditi umjesto da živi od javne pomoći“.

Ciceron je bio u pravu u svoje vrijeme, vrijeme barter ekonomije, kada je novac imao samo funkciju prometnog sredstva (R-N-R), odnosno kada još nije postao kapital (N-R-N)!!! Što nam drugo, do isto što i Ciceron, sugeriraju ili, bolje rečeno, nalažu suvremeni ekonomisti međunarodnih financijskih institucija ili rejting agencija? Što drugo, do isto što i Ciceron, Vlada Republike Hrvatske ima kao temelj svojih ekonomskih reformi uz, naravno, fleksibilnost tržišta rada?

Kako je to moguće? Zar se ništa nije bitno izmijenilo od Cicerona do 2013. godine? Kao da smo svi zatočenici neoklasičnih ekonomista.

3. EKONOMSKA ZNANOST BEZ EKONOMSKE TEORIJE

Kapitalizam je, onako kako ga promatra Fukuyama, mrtav. Do rujna 2008. godine neoklasični ekonomisti vjerovali su da će slobodna trgovina i „laissez-faire“ zauvijek biti kovači mira širom svijeta. Očito su bili u krivu. „Quo vadis“ ekonomska znanosti od svjetske ekonomske krize 2007. godine do danas? Kriza koja je bila, prema mnogima od vodećih ekonomista svijeta, nemoguća pojava? (Nova ekonomija; Summers, Lucas...). Kao da nismo naučili lekcije ekonomske povijesti još od „Tulip“, „Mississippi“ ili nekih drugih „balona“ (engl. bubbles), pamučnih i drugih kriza koje se ponavljaju logikom Kondratjejeva, Marxa pa i Schumpetera još od prvih dana tržišne - kapitalističke ekonomije?

Izgleda kao da nismo. Staromodnom ekonomistu to bi bilo pomalo čudno, ali mladim i posebice nobelovcima poput Lucasa, Romera ili Prescottta to je bilo smiješno. Prema njima privredni ciklus je povezan s tzv. realnim ekonomskim kretanjima – tehnološkim promjenama. I to je to. Kredit, novac ili, suvremenim jezikom rečeno, tzv. leverage nisu ni od kakvog značenja u razvoju privrednog ciklusa ili krize.

Tko su neoklasični ekonomisti? Neoklasični ekonomisti došli su do spoznaje o određenim načelima djelovanja ekonomije, odnosno do spoznaja o tržištu i ekonomskim zakonitostima. Prema njima, nevidljiva ruka automatizmom djelovanja tržišta automatski uspostavlja uvjete ravnoteže i na tržištu i u cjelini nacionalne privrede. Na tržištu čiste konkurencije položaj firme funkcija je njezinih prihoda i rashoda. Treba se odmah podsjetiti jednoga od osnovnih načela neoklasičara, a to je načelo padajućih prinosa i rastućih troškova. Polazeći od načela padajućih prinosa, firma nastoji maksimizirati profit. S tim ciljem ona odlučuje o izboru faktora proizvodnje, dakle firma formira određenu proizvodnu funkciju. Položaj firme nije isti na kratak i na dugi rok. Maksimizacija profita na kratak rok dovodi firmu i industriju u cjelini u položaj da se na dugi rok suoče s problemom proizvodnje bez profita. Takva moguća situacija djeluje na firmu barem u dva pravca: da pokuša smanjiti troškove proizvodnje ili da preseli svoj kapital u drugu industriju.

Razmišljanju i ponašanju firme velikim dijelom korespondira razmišljanje i ponašanje kućanstva. Cilj kućanstva je maksimiziranje korisnosti. U funkciji toga cilja kućanstvo formira ponudu i potražnju radne snage. Svakako, potražnja za radnom snagom je i tu funkcija profita, odnosno položaja firme na tržištu. Neoklasični ekonomisti prihvaćaju pretpostavku o čistoj konkurenciji kao jednu od osnovnih pretpostavki cjelokupne analize. Vrijeme u kojem su živjeli davalo im je za to pravo. Tržište funkcionira u uvjetima čiste konkurencije onda kada su, prema Baumolu (1979.), zadovoljeni sljedeći uvjeti:

- Na tržištu je velik broj proizvođača. Velik broj proizvođača omogućava heterogenu ponudu i potražnju na tržištu. Pojedina firma ne može utjecati na visinu cijene niti kao kupac niti kao prodavač. Firma je tzv. price taker. Ije li ova pretpostavka u naše vrijeme apstrakcija?
- Homogenost proizvoda. Velik broj ponuđača na tržištu nudi homogene proizvode. Kupcu je svejedno od koga kupuje robu. Nije li i ova pretpostavka apstrakcija?
- Na tržištu postoji sloboda ulaska i izlaska. Firme ulaze na tržište ili sele sa tržišta rukovođene, prije svega, kriterijem profita i to očekivanog profita. Nije li i ova pretpostavka apstrakcija?
- Postoji perfektna informiranost. Ona podrazumijeva transparentnost tržišta i znači potpunu informiranost firme o stanju i perspektivama tržišta, posebno kada je riječ o cijenama, ponudi i potražnji. Nije li i ova pretpostavka apstrakcija?
- Sliku potpune konkurencije možemo dopuniti kada u razmatranje uključimo

međunarodno tržište i pravila robne arbitraže i djelovanje zakona jedne cijene. Robna arbitraža i zakon jedne cijene omogućavaju da se cijene robe izjednačavaju, odnosno da teže k izjednačavanju u međunarodnim razmjerima. Nije li i ova pretpostavka apstrakcija?

Ako su sve pretpostavke neoklasične ekonomije apstrakcije, nije li tada neoklasična ekonomija jedna virtualna ekonomija? Nisu li Paretov optimum i Sayov zakon tržišta virtualni? U točki Paretovog optimuma nacionalna ekonomija suočena je s načelom „kapitalističkog komunizma“: na jednak kapital jednak profit. Zbog toga je Keynes okvalificirao neoklasiku kao specijalan slučaj, a on je kreirao „Opću teoriju.“ Je li Keynesova teorija opća teorija ili je to teorija vezana za jednu fazu privrednog ciklusa – recesiju ili depresiju? Ako je to tako, a mi držimo da jest, onda je i monetarizam vezan za drugu fazu privrednog ciklusa – stagflaciju i, prema tome, ni on nije cjelovita ekonomska teorija.

Prema tome, kejnzijizam, monetarizam, neokejnzijizam, postkejnzijizam, škola racionalnih očekivanja, tzv. teorija realnog poslovnog ciklusa nisu generalne ekonomske teorije. To su izdanci virtualne neoklasike vezani za određeno stanje ekonomije na putu njezinog kontinuiranog kretanja i dinamike. K tome to su teorije ekonomskih politika (ekonomske škole) koje se odnose na reguliranje ekonomskih kretanja jedne nacionalne ekonomije - teritorijalne države. Mislimo da su one za vrijeme u kojem živimo, a to je vrijeme globalizacije, sve manje relevantne a ponekad čak i kontraproduktivne.

4. DIJALEKTIKA GLOBALIZACIJE I EKONOMSKA ZNANOST

Postoji velik broj definicija globalizacije. Sve one se manje ili više svode na integriranost zemlje u međunarodnu podjelu rada te integriranost faktora proizvodnje u internacionalnim razmjerima. Tako Bhagwati (2004.) definira ekonomsku globalizaciju kao „integraciju nacionalnih ekonomija u međunarodnu ekonomiju kroz trgovinu, izravne inozemne investicije, kratkoročno kretanje kapitala, međunarodnu mobilnost radnika i humanitaraca uopće te međunarodne tokove tehnologije.“ Anne Kruger definira globalizaciju kao „fenomen zahvaljujući kojemu su ekonomski subjekti u bilo kojem dijelu svijeta mnogo više pod utjecajem događaja u svijetu nego ranije“ (Wolf, 2004.). Mi držimo da su ovakve i slične definicije globalizacije - tehničke i površinske definicije globalizacije.

Dublja definicija globalizacije i nama bliža je Hendersonova definicija. David Henderson, bivši glavni ekonomist OECD-a, definira globalizaciju kao “slobodno kretanje roba, usluga, rada i kapitala, pri čemu se kreira jedinstveno tržište inputa i outputa te potpuni nacionalni tretman inozemnih investitora tako da, ekonomski uzeto, više nema stranaca“ (Wolf, 2004).

Mi smo najskloniji vlastitoj polit-ekonomskoj definiciji koja drži da je globalizacija proces privatizacije svjetskih ekonomskih resursa od strane velikog kapitala, vrlo često virtualnog i hibridnog, o čemu svjedoči eksponencijalna ekspanzija

financijskih derivata zadnjih dvadesetak godina čija je vrijednost dosegla 457 trilijuna eura 2007. godine (Reuters, 2008).

A, ako je privatizacija politički proces s ekonomskim konzekvencama, dijalektički dolazimo do zaključka da je globalizacija proces transformiranja teritorijalne (nacionalne) države u tržišnu, korporativnu globalnu državu kao novu etapu u razvoju kapitalizma, koju bi smo nazvali mega-kapitalizam, a koja (dijalektički promatrano) čini etapu razvoja kapitalizma koja prethodi post-kapitalizmu i post-tržišnom društvu, onako kako su to vidjeli Marx (Kapital, 1962.), Keynes (Economic Possibilities for our Grandchildren, 1932) ili Hilferding (Financijski kapital, 1948.).

5. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Neoklasična ekonomija je virtualna ekonomija. Njen teorijski konstrukt izgleda atraktivno i djeluje ubjedljivo za površnog čitatelja (studenta, akademskog građanina) poput Diznilenda naivnoj djeci. Ako se magnetnom rezonancom skenira temeljna ekonomska teorija dobije se skelet koji sam ne može stajati na svojim nogama. Još manje skelet se može dinamizirati kako bi pratio proces koncentracije i centralizacije kapital općenito i svakako još manje u uvjetima procesa globalizacije. Stoga smo zahvaljujući dogmatizmu zalutali u dead-end bez ekonomske teorije za vrijeme u kojem živimo i koje je pred nama. Zato je i Fukujama, i svakako ne samo on, ostao bez horizonta na kojem se već nazire početak nove povijesti. Ekonomski imperijalizam kao svaki imperijalizam ima svoj neslavni kraj.

LITERATURA

- Baumol, W. (1979), *Economics Principles and Policy*, Harcourt, Brace & Co., New York.
- Bhagwati, J. (2004), *In Defense of Globalization*, Oxford University Press, Oxford.
- Bichler, S. Nitzan, J. (2012), „The Asymptotes of Power“, Paper read at the 2nd Annual Conference of the Forum on Capital as Power, *The Capitalist Mode of Power: Past, Present, Future*, October 20-21, 2011, York University, Toronto, pp. 1-45.
- Cohen, D. (2008), „Towards a New Modus Operandi of the International Financial System“, u: *The Washington Consensus Reconsidered*, (ur: Stiglitz, J., Serra, N.), Oxford University Press.
- Fisher, S. (1987), „Economic Growth and Economic Policy“, u: *Growth Oriented Adjustment programs*, (ur: Corbo, V., Goldstein, M., Khan, M.) IMF, Washington.
- Hilferding, R. (1948), *Finansijski kapital*, Kultura, Beograd.
- Hutchinson, W. (1981), *The Politics and Philosophy of Economics: Marxians, Keynesians and Austrians*, Basil Blackwell.
- Jordà, Ò., Schularick, M.H.P., Taylor, A.M. (2011), „When Credit Bites Back: Leverage, Business Cycles, and Crises“, NBER Working Paper No. 17621, November 2011.
- Keynes, J.M. (1932), *Economic Possibilities for our Grandchildren*, U: *Essays in Persuasion*, pp. 358-373, Harcourt, Brace & Co., New York.
- Keynes, J.M. (1964), *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Harcourt, Brace & Co., New York.

Krugman, P. (2012a), What Chicago Doesn't Know, članak objavljen u *The New York Times* 26. srpnja 2012. godine, <http://krugman.blogs.nytimes.com/2012/07/26/what-chicago-doesnt-know/> (pregledano 15. kolovoza 2012. godine).

Krugman, P. (2012b), The Austerity Debacle, članak objavljen u *The New York Times* 29. siječnja 2012. godine, http://www.nytimes.com/2012/01/30/opinion/krugman-the-austerity-debacle.html?_r=0 (pregledano 15. kolovoza 2012. godine).

Krugman, P. (2012c), Lobbyists, Guns and Money, članak objavljen u *The New York Times* 25. ožujka 2012. godine, http://www.nytimes.com/2012/03/26/opinion/krugman-lobbyists-guns-and-money.html?_r=1 (pregledano 15. kolovoza 2012. godine).

Krugman, P. (2009), How Did Economists Get It So Wrong?, članak objavljen u *The New York Times* 02. rujna 2009. godine, http://www.nytimes.com/2009/09/06/magazine/06Economic-t.html?pagewanted=all&_r=0 (pregledano 15. kolovoza 2012. godine).

Krugman, P. (2008), Inequality and Redistribution, U: *The Washington Consensus Reconsidered*, (ur: Stiglitz, J., Serra, N.), Oxford University Press.

Krugman, P. (1998), Why Aren't We All Keynesians Yet?, članak objavljen u časopisu *Fortune* 17. kolovoza 1998. godine, http://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/1998/08/17/247057/index.htm (pregledano 15. kolovoza 2012. godine)

Lazear, E.P. (1999), *Economic Imperialism*, Hoover Institution.

Marx, K. (1962), *Capital, vol. III*, Foreign Language Publishing House, Moscow.

Polany, K. (1944), *The Great Transformation*, Farrar&Rinehart, New York.

Soros, G. (1997), *The Capitalist Threat*, *The Atlantic Monthly*, Vol. 279, No. 2, pp. 45-58, February 1997.

Stiglitz, J., Serra, N., (2008), *The Washington Consensus Reconsidered*, Oxford University Press.

Stiglitz, J., Charlton, A., (2005), *Fair Trade for All: How Trade Can Promote Development*, Oxford University Press.

Stojanov, D. (2012a), *Ekonomska kriza i kriza ekonomske znanosti*, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka.

Stojanov, D. (2012b), „Dialectic of Globalization and Economic Science“, *International Journal of Innovations in Business*, Vol. 1, No. 4.

Stojanov, D. (2012c). Gradualism and radicalism in economics: reality versus ideology or history versus illusion, *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 8, No. 3, 2012.

Stojanov, D. (2012d), Transition of Bosnia & Herzegovina economy: an example of economic barbarism, *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 8 No. 1.

Stojanov, D. (2012e), Economic Theory at Cross-road: Dead End of Neoclassical Economic Paradigm, *GSTF Business Review*, Vol. 1, No. 3.

Stojanov, D. (2012f), *Shall EU Survive? EU on the Verge of Balkanization: The Impact of Economic Theory and Economic Policy on the Future of EU*, Euroacademia conference, Paris.

Stojanov, D., Jakovac, P. (2012), Quo Vadis Economics: The End of an Epoch of Neoclassical Economics, *Economics and Finance Review* Vol. 2(6) pp. 22 - 30, August, 2012.

Stojanov, D. (1985), *Economic Crisis and Economic Policy: Neoclassical Economics, Keynes, Marx*, Informator, Zagreb.

Vade, R. (2008), The First-World Debt Crisis in Global Perspective, *Essay on conference on subprime crisis*, University of Warwick, Coventry, September 18-19 2008.

Vanek, J. (2004), *Globalization, Destructive Trade and Remedies Through Cooperation*, paper presented at 11th conference of the International Association for the Economics of Participation (IAFEP) held at Catholic University of Brussels, July 4-6, 2002.

Wolf, M. (2004), *Why Globalization Works*, Yale University Press.